

נורמליזציה מתוך כוח? בחינה כפולה ישראלית-סעודית של כוח, תפיסה, ומגבלות האסטרטגיה האזורית הממוקדת בצבא

ד"ר עזיז אלע'שיאן ואיתן ישי*

אפריל 2026

תקציר: מאמר זה בוחן את המושג של "נורמליזציה מתוך כוח" דרך עדשה כפולה ישראלית-סעודית, וטוען כי כוח צבאי לבדו אינו יכול לייצר השתלבות אזורית בת קיימא. המאמר, העוקב אחר התבססותה של תפיסה זו בחשיבה האסטרטגית הישראלית – במיוחד לאחר הסכמי אברהם ולאחר 7 באוקטובר, מראה כיצד מנהיגים ישראלים וחלק ניכר מהציבור הישראלי הגיעו למסקנה כי הפגנת כוח צבאי יכולה להחליף דיפלומטיה ופשרה מדינית. תוך השוואה לנקודת המבט הסעודית, אשר נותנת עדיפות ליציבות, ליכולת חיזוי, לשלמות טריטוריאלית וללגיטימציה פוליטית, המאמר מדגים כיצד אותם מהלכים של הפגנת עוצמה צבאית, שבישראל פורשו כהרתעה וכהפגנת עליונות, נתפסו בריאד כמערערים את היציבות וכמסוכנים. תוך התמקדות במקרה הישראלי-סעודי, המאמר טוען כי "נורמליזציה מתוך כוח" נכשלה לא משום שישראל חסרה כוח, אלא משום שכוחה הפך מנותק מהיכולת לרסנו, מפעילות דיפלומטיה ומבניית אופקים פוליטיים אמיתיים – בעיקר בנוגע לסוגיה הפלסטינית. המאמר מסיק כי נורמליזציה עתידית תלויה פחות בעוצמה פיזית ויותר ביכולתה של ישראל להצטייר כבעלת אמינות: היכולת לשלב יכולת ועוצמה צבאית בתוך אסטרטגיה דיפלומטית קוהרנטית, המבוססת על ריסון, על אחריות ועל שאיפה ליציבות אזורית.

א. מבוא: שובו של הוויכוח על כוח ושלום

המלחמה שפרצה ב-7 באוקטובר וההסלמה האזורית שבאה בעקבותיה הציתו מחדש ויכוח ארוך שנים שניצב בלב הפוליטיקה המזרח תיכונית: הקשר בין כוח צבאי, לגיטימציה פוליטית ושלום. רגע זה חיזק בישראל את האמונה המושרשת ממילא, לפיה עוצמה צבאית אינה רק חיונית לביטחון, אלא גם דרך בת-קיימא להשתלבות אזורית ולנורמליזציה. תפיסה זו, מחוזקת על ידי הסכמי אברהם ומוקצנת עוד יותר בעקבות הדינמיקה שלאחר 7 באוקטובר, נשענת על ההנחה כי הפגנה של כוח יכולה להרתיע יריבים, לכפות הסכמה, ובסופו של דבר להחליף פשרה דיפלומטית. יחד עם זאת, ככל שהצטברו תוצרי הלואי האזוריים של הגישה הישראלית, הממוקדת בצבא, גבר הפער בין הנחה זו לבין הפרשנות ששחקני מפתח ערביים נתנו לאותה התנהגות.

המאמר הנוכחי בוחן את הפער הזה דרך עדשה כפולה ישראלית-סעודית. הוא עוקב אחר האופן שבו "נורמליזציה מתוך כוח"¹, התפתחה כמסגרת דומיננטית בחשיבה האסטרטגית הישראלית, ומסביר מדוע היגיון זה לא הצליח בסופו של דבר להניב את התוצאות הצפויות בהקשר הסעודי. על ידי העמדה של תפיסות ישראליות לגבי כוח והרתעה למול סדרי עדיפויות סעודיים של יציבות, יכולת חיזוי ולגיטימציה פוליטית, המאמר טוען כי עוצמה צבאית לבדה אינה יכולה לייצר נורמליזציה. אדרבה, כאשר הכוח מנותק מדיפלומטיה אמיתית ומריסון פוליטי, עוצמה צבאית אף עלולה לערער ולא דווקא לקדם את השתלבותה של ישראל באזור. הבנת פער זה חיונית להערכת מגבלותיהן של אסטרטגיות אזוריות המתמקדות בצבא, וגם לאפשר מחשבה על ארכיטקטורות אזוריות חלופיות – לאחר המלחמה.

* ד"ר עזיז אלע'שיאן הוא עמית מדיניות בכיר במכון מיתוים ובמכון מדינות המפרץ הערבי (AGSI). מחקרו מתמקד במדיניות החוץ של ערב הסעודית בכלל וביחסי ערב הסעודית-ישראל בפרט, ובוחן דפוסי תקשורת ושיתוף פעולה עקיפים במזרח התיכון. ניתוחיו פורסמו על ידי AGSI (מכון מדינות המפרץ הערבי), *Israeli Policy, Foreign Policy*, ופורום מדיניות המזרח הקרוב של מכון וושינגטון. **איתן ישי** הוא ראש תוכנית המזרח התיכון וצפון אפריקה במכון מיתוים. מחקרו מתמקד בעיקר בשאלות הקשורות למדיניות ולריבונות בלבנון וביחסי פוליטיקה וחברה בלבנון המודרנית.

¹ ראו הרחבה על התפיסה אצל: גיל מורסיאנו, "שלום מתוך כוח – הגרסה הישראלית: נטישת הדיפלומטיה לטובת אסטרטגיה צבאית בלבד", *מיתוים*, אוגוסט 2025.

מאז נוסח מסמך זה במקור, בחודשים האחרונים של שנת 2025, חוותה הסביבה האזורית שינוי עמוק. ב-28 בפברואר 2026 פרצה מלחמה בין ישראל וארצות הברית מצד אחד לבין איראן מצד שני, והסלימה במהירות לכדי עימות אזורי רחב יותר. הסכסוך התרחב מעבר לזירות המקוריות, וכלל מתקפות איראניות ישירות על מדינות המפרץ, ביניהן ערב הסעודית, באופן שערער באופן ניכר את היציבות על פני האזור כולו. התפתחויות אלו אינן מבטלות את הטיעון המוצג במסמך זה; אדרבה, הן מחדדות ומציבות אותו תחת בחינה מעשית בתנאים של העולם האמיתי. מה שהיה עד לפני כמה חודשים עניין של הערכה אסטרטגית - כלומר, האם כוח צבאי יכול לשמש כנתיב בר-קיימא להשתלבות אזורית - נתון כעת למבחן מעשי בזמן אמת, כזה המעוצב על ידי דינמיקה אזורית המתפתחת במהירות.

ב. העדשה הישראלית: עוצמה צבאית ככלי עיקרי בהשתלבות אזורית

הסתמכותה של ישראל על כוח צבאי ככלי מרכזי להבטחת קיומה ולמיצובה במזרח התיכון קדמה זמן רב לאירועי 7 באוקטובר. מהיום הראשון לקום המדינה, עוצמתה הצבאית הייתה לא רק אמצעי להישרדות פיזית, אלא גם מרכיב מרכזי בהבנה העצמית של ישראל ובזהותה האזורית. כשהיא מצויה בסביבה עוינת, הכוח נתפס כמטבע העיקרי שבאמצעותו ישראל יכלה להרתיע יריבים, לכפות הכרה, ובסופו של דבר לזכות בקבלה. היגיון זה מהדהד היטב את דוקטרינת "קיר הברזל" של זאב ז'בוטינסקי, שטענה שרק ביסוס עוצמה מוחצת ובלתי ניתנת להכחשה יוביל בסופו של דבר את יריביו באזור להשלים עם קיומו של המפעל הציוני. בחלוף הזמן, פרדיגמה זו הוכיחה את עצמה כעמידה להפליא בחשיבה האסטרטגית הישראלית, כשהיא מאפילה שוב ושוב על גישות חלופיות שהדגישו השתלבות אזורית, פיוס פוליטי-דיפלומטי, או תהליכי שלום באמצעות משא ומתן. כתוצאה מכך, ההסתמכות על כוח הפכה לחלק טבוע עמוק בתרבות האסטרטגית של ישראל, והיא עיצבה הן את בחירת קווי המדיניות והן את הלך הרוח הציבורי.

הסכמי אברהם, שנחתמו בשנת 2020, לא יצרו את הלך הרוח הזה, אך הם חיזקו והעצימו אותו באופן משמעותי. בעיני ישראלים רבים – ובעיקר, בעיני קובעי מדיניות ומעגלים פוליטיים שקידמו באופן פעיל פרשנות זו – ההסכמים נראו כהוכחה אמפירית לכך שישראל יכולה לנרמל את היחסים עם מדינות ערב על סמך אינטרסים משותפים והוכחה של יחסי כוחות א-סימטריים בלבד, בלי לפתור את הסוגיה הפלסטינית. הנורמליזציה עם איחוד האמירויות הערביות, עם בחריין ומאוחר יותר עם מרוקו, פורשה באופן נרחב כאישור לכך שעוצמה צבאית, עליונות טכנולוגית ויכולות מודיעיניות יכולות להחליף פשרה פוליטית. בשיח הישראלי, ההסכמים נתפסו אפוא לא רק כהישג דיפלומטי, אלא גם כתיקוף של הנחה אסטרטגית רחבה יותר: שישראל יכולה להשתלב באזור באמצעות הסתמכות על עוצמתה הצבאית.

מנקודת מבט ישראלית, הסכמי אברהם חיזקו את תוקפה של פרשנות ספציפית, אך בסופו של דבר מטעה, באשר למניעים של מדינות האזור. קריאת המפה ששלטה בשיח הפוליטי והאסטרטגי הישראלי טענה כי מדינות ערב מנרמלות את היחסים עם ישראל בעיקר כדי להתמודד עם איום משותף – איראן. לפי היגיון זה, הנורמליזציה לא עסקה ביסודה בפיוס, בלגיטימציה או ביצירת אופקים פוליטיים לשיתוף פעולה, אלא בבניית גוש אזורי המחולק לשני מחנות: אלו המזדהים עם איראן ואלו שהם נגדה. במסגרת תפיסת עולם זו, כוחה הצבאי של ישראל נתפס כנכס העיקרי שמדינות ערב ביקשו לרתום. ההנחה הייתה אפוא פשוטה ומפתה: ככל שישראל נתפסה כחזקה יותר מבחינה צבאית, כך גדל התמריץ למדינות ערב לנרמל עימה יחסים. הנחה שגויה זו היא המקור לחטא הקדמון של "נורמליזציה מתוך כוח" – האמונה שכוח צבאי כשלעצמו הוא המנוע של השתלבות פוליטית באזור.

ההלם של אירועי ה-7 באוקטובר וההסלמה האזורית שבאה לאחריהם החריפו עוד יותר את האמונה הזו. לנוכח טראומה עמוקה, חוסר ביטחון ותחושת איום קיומי, הלך וגבר בשיח הפוליטי והציבורי בישראל המיסוגר של כוח צבאי ככלי המרכזי – ואף הבלעדי – להבטחת עתידה של ישראל. אמנם, הסתמכות על כוח הייתה מאז ומעולם חלק מה-DNA האסטרטגי של ישראל, אך התקופה שלאחר 7 באוקטובר סימנה שינוי מהותי: עוצמה צבאית לא נתפסה עוד ככלי להגנה או להרתעה בלבד, אלא אף כתחליף לדיפלומטיה עצמה, וכאמצעי לעיצוב מעמדה האזורי של ישראל מול יריבים ומול שותפים פוטנציאליים כאחד.

מנקודת המבט הישראלית, "עוצמה" נתפסה באופן מסורתי במונחים מבצעיים מובהקים: עליונות בשדה הקרב, דומיננטיות מודיעינית, חופש פעולה והרתעה מול גורמים עוינים. אך יכולות מבצעיות אלו מעולם לא היו טקטיות בלבד; הן נועדו לשרת גם מטרות אסטרטגיות רחבות יותר, כגון בניית מעמדה האזורי של ישראל ומיצובה כמעצמה אזורית דומיננטית. יחד עם זאת, בסביבה שנוצרה אחרי 7 באוקטובר, הציפיות בהקשר לעוצמה הלכו ותפחו. האירועים של אותו יום לא רק חשפו כשלים ביטחוניים ומודיעיניים חמורים, אלא במידה רבה גם ניפצו את תפיסתה העצמית של ישראל – ואת תדמיתה האזורית – כשחקן בלתי פגיע, המוגדר על ידי עליונות טכנולוגית ומודיעינית. במקום לעודד הערכה יסודית מחדש של התפיסה האסטרטגית המסורתית, הלים זה חיזק את התחושה בדבר הצורך שבפעולה צבאית שבמהותה תשמש כאמצעי לשיקום מה שאבד. לפיכך, הצלחה צבאית החלה להיתפס יותר ויותר ככזו המסוגלת למלא תפקידים פוליטיים וסמליים: שיקום ההרתעה, ביסוס מחדש של דומיננטיות, עיצוב מחדש של הסדרים אזוריים, הרתעת יריבים לנהוג במתינות, ותמרוץ שיתוף פעולה ונורמליזציה בקרב שותפים קיימים או פוטנציאליים במדינות ערב.

הרחבה זו של ציפיות משתקפת בבירור בדעת הקהל הישראלית. נתוני סקרים שנדונו לאחרונה בפורומים של מכון מיתווים מראים כי חלק ניכר מהציבור הישראלי מאמין שהעומת הצבאי של ישראל עם איראן ביוני 2025 (מבצע "עם כלביא") שיפר או לפחות לא פגע בסיכויים לנורמליזציה עם מדינות ערב. דפוסים דומים מתגלים גם בנוגע לעזה: למרות ביקורת בינלאומית נרחבת ומתח גלוי ביחסיה של ישראל עם מדינות האזור, מספר ניכר של ישראלים תופסים את המלחמה המתמשכת כניטרלית או אפילו כבעלת תועלת למעמדה של ישראל בעולם הערבי. דעות אלה אינן נובעות מבורות, אלא מאמונה פנימית עמוקה שכוח עצמו מייצר משקל פוליטי – שהפגנת כוח ועוצמה מרתיעה אויבים מחד גיסא, ומושכות שותפים מאידך גיסא. אמונה זו מתחזקת עוד יותר על ידי הנחה רווחת בשיח הישראלי, שלפיה "הערבים מבינים רק כוח" – הנחה אשר חושפת יותר את השקפת עולמה האסטרטגית של ישראל עצמה, מאשר את התפיסות ואת סדרי העדיפויות של מדינות ערב – כפי שמראה מאמר זה.

ברמת המדיניות, הלך רוח זה תורגם לביטחון בגישה שתפיסות משותפות של איום בקרב מדינות ערב – במיוחד בנוגע לאיראן – תגברנה על אילוצים פוליטיים, חברתיים וסמליים. לכן, נורמליזציה החלה להיתפס פחות כתהליך פוליטי מתמשך, ויותר כיישור קו אסטרטגי-ביטחוני בין גורמים בעלי אינטרסים דומים. במסגרת זו, הסוגיה הפלסטינית נתפסה כמשנית, ניתנת לדחייה או לטיפול לאחר שההשתלבות האזורית תתקדם מספיק. הסכמי אברהם חיזקו פרשנות זו ושימשו כראיה-לכאורה לכך שישראל יכולה להתקדם עם העולם הערבי ולהותיר את השאלה הפלסטינית מחוץ לשולחן.

אך בעיקר, גישה זו לא הייתה רק אידיאולוגית; היא עוצבה עמוקות על ידי המסלול הפוליטי של ישראל בעשור וחצי האחרונים. ממשלות עוקבות בראשות בנימין נתניהו, מאז 2009, אימצו דוקטרינה של "ניהול סכסוכים" במקום של פתרון סכסוכים, במיוחד בכל הנוגע לפלסטינים. קידום של תהליך פוליטי אמיתי היה גובה מחירים פוליטיים שעלולים היו לערער את יציבות הקואליציות השולטות, או שהיו בלתי אפשריים לחלוטין בדעת הקהל הפנימית של ישראל. לעומת זאת, ניהול הסכסוך איפשר לנתניהו להימנע ממחירים אלו – תוך שמירה על יציבות פוליטית ועל שלטון אישי. היגיון זה עיצב לא רק את ממשלות נתניהו, אלא גם את אופקי הדמיון הפוליטי של חלק ניכר מהמעגלים הפוליטיים בישראל. אפילו מנהיגי אופוזיציה הפנימו את ההנחה שהתקדמות בנושא הפלסטיני אינה מציאותית, אינה רצויה או אפילו מיותרת. על פי הדיווחים, נתניהו עצמו הצהיר מאחורי דלתים סגורות כי כבר לא מתקיימים דיונים רציניים על הסוגיה הפלסטינית, ואילו נפתלי בנט תיאר אותה בגלוי כמשהו שישראל יכולה לחיות איתו לנצח – ואף כינה אותה "רסיס בישבן".

היגיון פוליטי פנימי זה קשור גם לשחיקת היכולת הדיפלומטית של ישראל. במשך שנים רבות, החליש נתניהו בשיטתיות את משרד החוץ, הפך אותו למוסד ריק מתוכן, וריכז בידיו את קבלת ההחלטות בכל הנוגע לעיצוב מדיניות החוץ של ישראל. דיפלומטיה הוכפפה יותר ויותר לצרכים פוליטיים פנימיים צרים, במקום לתכנון אסטרטגי ארוך טווח. בהיעדר מנגנון דיפלומטי מתפקד או חזון פוליטי קוהרנטי וארוך טווח, הכוח הצבאי התגלה כשיטה קלה שאינה מעוררת התנגדות: כוח זה הוא החלטי, פופולרי, וחסר מחיר כמעט לחלוטין מבחינה פוליטית. ביטחון המבוסס על עוצמת הצבא נהנה מקונצנזוס כמעט מוחלט בחברה הישראלית, חוצה

קווי ימין ושמאל, קואליציה ואופוזיציה. לפיכך, הפעלת הצבא נגד אימים נתונים כמעט שאינה נושאת מחיר פוליטי, ואילו ויתורים דיפלומטיים – במיוחד בנושא הפלסטיני – מוצגים כמסוכנים, מפלגים ומערערים את היציבות.

על רקע זה, התקופה שלאחר 7 באוקטובר לא רק חיזקה מגמות קיימות; היא גם עלתה בקנה אחד עם מסגרת פוליטית ספציפית. ממשלת ישראל הנוכחית – הימנית ביותר בתולדות המדינה – פועלת תחת לחץ מתמיד מצד גורמים ימניים קיצוניים, הדוחים באופן מוחלט הקמה של מדינה פלסטינית או כל פשרה פוליטית משמעותית. בהקשר זה, הרעיון לפיו ניתן להשיג נורמליזציה באמצעות הפגנת כוח, מבלי להתייחס לדרישות הפלסטיניות, החל צובר תאוצה מחודשת. תפיסה זו בוטאה במפורש גם על ידי דמויות פוליטיות בכירות. לאחר העימות הצבאי עם איראן ביוני 2025, ביטא שר האוצר בצלאל סמוטריץ' את ההיגיון הזה בצורה בוטה, כאשר הצהיר: "אנחנו גרים בשכונה שבה כולם בורחים מהחלשים ומצטרפים לחזקים". הצהרה זו משקפת אמונה גוברת בקרב ההנהגה הישראלית, לפיה הפגנת כוח צבאי אינה רק מרתיעה אויבים, אלא מושכת באופן פעיל שותפים – שכן עוצמה כשלעצמה מייצרת מומנטום מדיני. על אף המחירים הכבדים שהנחה זו מביאה עמה, היא הפכה לנוחה מבחינה פוליטית ותואמת מבחינה אידיאולוגית את השקפת עולמה של הקואליציה השלטת.

אלמנט נוסף המעצב את ההתנהגות האסטרטגית של ישראל, שלעיתים קרובות אינו מוערך מספיק, הוא אמונה המושרשת היטב לפיה הישרדות במזרח התיכון מחייבת את ישראל להיתפס כ"משוגע" של האזור – השחקן שכולם חוששים ממנו ועל כן נמנעים מלהתעמת איתו. רעיון זה, שהדהדו לא רק פוליטיקאים, אלא גם עיתונאים ופרשנים, היה שריר וקיים זמן רב לפני הקמת הממשלה הנוכחית או אירועי 7 באוקטובר. הוא מבוסס על ההנחה שתפיסת ישראל כ"משוגעת" הפועלת בלא היגיון, בתגובות לא פרופורציונליות ובנכונות להסלים ללא מעצורים, תרתיע יריבים ותייצר כבוד.

בגישה זו, יראה מזוהה עם כבוד, וההנחה היא שהכבוד שישראל זוכה לו על שום עוצמתה יתורגם להשפעה פוליטית ותכונן נורמליזציה. אלא שהיגיון זה טומן בחובו פגם מהותי. בשעה שפחד עשוי אמנם להרתיע יריבים מפני עימות ישיר, אין הוא יוצר אמון, שותפות או נכונות לשיתוף פעולה. אדרבא, פחד נוטה להחריף דילמות ביטחוניות – ובמיוחד קשור לחוסר ודאות ולהתנהגות בלתי צפויה. אל מול שחקן הנתפס כהפכףך או כחסר גבולות, מדינות האזור, במקום לשאוף לשיתוף פעולה מעמיק יותר, נוטות יותר להתחמש, להתגונן מפני הסלמה, ולהתכונן לתרחישים הגרועים ביותר. גורמים אזוריים אולי נמנעים מלהיכנס לעימות עם ה"משוגע", אך הם אינם יוצרים עמו בריתות, וגם אינם מנרמלים יחסים עם גורם הנתפס כבלתי ניתן לשליטה. עם הזמן, דימוי עצמי זה הפך אפוא מגורם הרתעה לנטל אסטרטגי, במיוחד בסביבה אזורית שבה יציבות ויכולת חיזוי הן בעלות חשיבות עליונה.

בלב הפער הזו טמון בלבול ישראלי עמוק יותר בין הרתעה לשותפות: בלבול שניתן לייחס בחלקו למורשת "קיר הברזל". משנתו של ז'בוטינסקי נועדה לענות על שאלה ספציפית: כיצד לאלץ יריבים לקבל את קיומה של המדינה היהודית באמצעות עוצמה מוחצת. היא הציעה לוגיקה של הרתעה ושל כפיית הכרה, ולא תאוריה של שותפות, פיוס או השתלבות. אך עם הזמן, התרבות האסטרטגית הישראלית טשטשה את ההבחנה הזו. יותר ויותר ציפו מכלים שנועדו לייצר הרתעה, לייצר גם שותפות. את הישראלים לימדו שמה שמרתיע אויבים, חייב למשוך גם בעלי ברית. במציאות, שתי הלוגיקות הללו ניצבות לא אחת כשהן נפרדות. הרתעה בנויה על פחד ועל מחירים כבדים; שותפות בנויה על אמון, על יכולת חיזוי ועל אופקים פוליטיים משותפים. ישראל ניצבת כעת בפני בחירה אסטרטגית: האם היא מבקשת שמדינות האזור יפחדו ממנה או יסמכו עליה. אם היא תבחר בדרך של השתלבות ושותפות, יהיה עליה לקבל החלטות שיגבירו את אמינותה ולא רק את עוצמתה, וחלק מהחלטות אלה תהיינה כואבות מבחינה פוליטית.

האופן בו הופעל הצבא הישראלי בזירות מרובות משקפת היגיון זה. בעזה, החתירה ל"ניצחון מוחלט" בלתי מוגדר הפכה הן למטרה אסטרטגית והן לנרטיב פוליטי, לצד היעדר תוכנית מדינית אמינה ומעשית לסיום המלחמה. בלבנון ובסוריה, ישראל נתנה עדיפות לחופש מבצעי, לתקיפות ממוקדות ולאזורי חיץ, ולרוב נמנעה

ממערבות פוליטית עם גורמים ממשלתיים שמנסים להתבסס בארצם. בהקשר האיראני, העימות הצבאי לווה ביוזמה דיפלומטית מינימלית, באופן שחזק פעם נוספת מעגל של הרתעה ללא כללים מוסכמים. גישה זו באה לידי ביטוי גם בפעולות כמו התקיפה האווירית הכושלת של ישראל נגד הנהגת חמאס בדוחא, קטר, בספטמבר 2025 – ניסיון "לפתור" בעיה באמצעות הפעלת כוח, על ידי הפצצת בירה ערבית נוספת. התקיפה לא רק נכשלה מבחינה מבצעית, אלא גם פגעה באמינותה האזורית של ישראל וחזקה את הדימוי שלה כמדינה הפועלת באופן פזיז וחסר כל רסן.

היגיון זה בא לידי ביטוי באופן המובהק ביותר בגישתה של ישראל לנורמליזציה. ערב הסעודית, שנחשבה זה זמן רב בישראל כ"הלום שבכתר" של נורמליזציה למול העולם הערבי-מוסלמי, ייצגה את הפרס האולטימטיבי: הכרה אזורית מלאה והשתלבות אסטרטגית במרחב. לפני 7 באוקטובר, ישראלים רבים האמינו כי נורמליזציה עם ריאד קרובה וניתנת להשגה ללא התקדמות בנושא הפלסטיני. אמונה זו התבססה על פרשנות שגויה באופן יסודי של המניעים הסעודיים. השיח הישראלי ייחס לערב הסעודית דחיפות והשתוקקות לקשירת קשרים עם ישראל, תוך ההנחה שהאינטרסים המשותפים למדינות בנושא איראן והערצה לכוחה הצבאי של ישראל יאלצו את ריאד להתקדם לכדי נורמליזציה. במציאות, גישה זו שיקפה חוסר הבנה של הלכי הרוח הסעודיים, אשר מעניקים עדיפות ליציבות, ליכולת לחזות ולצפות מהלכים, וללגיטימציה פוליטית – על פני הפגנת כוח חסרות תכלית.

ג. העדשה הסעודית: יציבות, יכולת חיזוי, ומרכזיות הסוגיה הפלסטינית

כדי להבין טוב יותר כיצד ערב הסעודית רואה את האזור, יש לקחת בחשבון את התמורות הפנימיות שהיא חווה בשנים האחרונות. לא ניתן להבין את העמדה הסעודית בסוגיות הגיאו-פוליטיות השונות העומדות לפתחה של הממלכה מבלי להתייחס לחשיבות שהיא מייחסת לחזון 2030 – תוכנית מסגרת רחבה הכוללת מגוון עמודי תווך, עקרונות ויעדים שמטרתם למקסם את הפוטנציאל הסעודי בתחומים שונים, וליצור כלכלה מגוונת ובת-קיימא יותר עבור אוכלוסיית המדינה ההולכת וגדלה.

על מנת שיוכל לממש את הפרויקטים הלאומיים השאפתניים הללו, יציבות אזורית נתפסת כרכיב הכרחי וקריטי בעבור השלטון הסעודי. מטרתם היא למצב עצמם בתור המרכז הכלכלי והלוגיסטי העיקרי של האזור, תוך מינוף יתרונות המיקום הגאוגרפי בצומת של שלוש יבשות, ולשם כך מייחסים הסעודים חשיבות עליונה ליציבות ולביטחון בשטחם ובמדינות האזור המקיפות ומשפיעות עליהם. גם גבולותיה העצומים של הממלכה מאלצים את קובעי המדיניות בריאד לחשוב במונחים אזוריים: לא ניתן בעיניהם להפריד בין יציבות לאומית לבין יציבות אזורית. היגיון זה מסביר מדוע ההנהגה הסעודית החלה בתהליך של שיפור וחיזוק יחסיה עם שחקנים אזוריים. תהליך זה החל בשנת 2021, עם סיום תקופה בת ארבע שנים של קרע דיפלומטי עם קטר – ובא לידי ביטוי בצורה הברורה ביותר באמצעות נורמליזציה של היחסים עם איראן במרץ 2023. יציבות היא קריטית גם לאורך הים האדום, שם מתוכננות השקעות העולות על טריליון דולר.

כאשר נשאל יורש העצר הסעודי בראיון על הפילוסופיה העומדת בבסיסה של מדיניות החוץ של הממלכה, הוא ענה בתמציתיות: "ערב הסעודית תחילה". עם זאת, "ערב הסעודית תחילה" לא אומר ערב הסעודית בלבד. להיפך: ריאד ביקשה לנצל את משקלה הסמלי והגיאו-אסטרטגי כדי לקדם רוח אזורית של שיתוף פעולה – כזו שאינה שוללת את ישראל ומכילה אותה בתוכה. ערב הסעודית גילתה שוב ושוב נכונות ופתיחות להשתלבותה של ישראל באזור, תוך שהתנתה זאת בפתרון צודק של הסוגיה הפלסטינית. עם זאת, ככל שישראל נתפסה כשותפה פוטנציאלית לפיתוח אזורי, ממשלות ישראליות עוקבות נתפסו יותר ויותר כתורמות לחוסר היציבות באזור.

במסגרת זו, התפיסה האסטרטגית של ערב הסעודית היא התפיסה של מעצמה במצב של סטטוס-קוו. האליטה השלטת מעדיפה סדר אזורי המורכב ממונרכיות או מרפובליקות יציבות, שאת צעדיהן ניתן לצפות מראש, ומספקות המשכיות ושקיפות המשרתות את חישוביה האסטרטגיים. במונחים מעשיים, הדבר בא לידי ביטוי בכך שהסעודים מעדיפים לעבוד עם ממשלות מבוססות ולא עם שליחים או עם שחקנים לא-מדינתיים.

למרות יוצאים מן הכלל – כמו הניסיון הסעודי לקיים משא ומתן עם משטר אסד בשלב המוקדם של האביב הערבי בסוריה – התמיכה בכוחות האופוזיציה הגיעה רק לאחר ניסיונות מתמשכים ולא מוצלחים לשכנע את אסד לשנות את מדיניותו. בסך הכל, העדפתה של ערב הסעודית לכונן קשרים עם ממשלות מוכרות משקפת רצון להימנע מהסתבכות במורכבויות הפוליטיות הפנימיות של מדינות שכנות.

זה המקום שבו האסטרטגיות הסעודית והישראלית הולכות ומתרחקות זו מזו. תמיכתה של ישראל בפלגים הדרוזים בסוריה בראשות השיח' חכמת אל-היג'רי נתפסת בריאד כהתערבות אופורטוניסטית, הפוגעת ביעדים האסטרטגיים של ערב הסעודית בסוריה. באופן דומה, ערב הסעודית רואה בדאגה את ההכרה של ישראל בסומלילנד לאחרונה, כמו גם את הדיווחים על מגעים ישראלים עם מועצת המעבר הדרומית של תימן, השואפת להקים מדינה עצמאית במה שהיה בעבר דרום תימן. מנקודת מבט סעודית, פעולות כאלה מאיימות על הקוהרנטיות המדינית באזור ועלולות להחריף עוד יותר את חוסר היציבות. פערים אלה מדגישים חוסר התאמה הולכת גוברת בין הגישות האזוריות של ערב הסעודית ושל ישראל.

ד. מדוע נכשלה "נורמליזציה מתוך כוח" בהקשר הישראלי-סעודי?

מנקודת המבט הישראלית, ההיגיון של נורמליזציה מתוך כוח נתפס כקוהרנטי מבחינה פנימית. ישראל ביקשה להפגין נחישות, לחסל אימים, ולמצב את עצמה כעמוד תווך בארכיטקטורה חדשה של ביטחון אזורי. אך ההיגיון זה לא העריך נכון את האופן שבו הפעילות הישראלית נתפסת מעבר לגבולותיה – במיוחד בערב הסעודית ובמדינות ערביות סוניות מתונות אחרות, כמו מצרים, ירדן ואיחוד האמירויות הערביות, שדאגתן העליונה היא יציבות המשטר ויכולת חיזוי וצפי של תמורות ומהלכים אזוריים המשפיעים עליהן.

קובעי המדיניות בישראל נטו להניח כי מדינות ערביות הנחשבות שותפות יפרשו את האקטיביזם הצבאי הישראלי כנכס משותף המופעל נגד אויבים משותפים. בפועל, בקרב רבות מהמדינות הללו נתפס אותו אקטיביזם כגורם לחוסר יציבות עמוק. המלחמה הממושכת בעזה, התקיפות הישראליות החוזרות ונשנות בזירות מרובות, התקיפה הכושלת בדוחא והאפשרות לחידוש העימות עם איראן – כל אלו עוררו אצלן חששות מפני הסלמה אזורית בלתי נשלטת. במקום להוות עוגן בקואליציה אזורית, ישראל נראתה יותר ויותר כמקור לצרות ולסכנה.

פער תפיסתי זה הפך חריף יותר ויותר בשעה שתשומת הלב בישראל נתונה למטרות צבאיות קצרות טווח – ובהיעדר אסטרטגיה דיפלומטית ארוכת טווח. בעוד ערב הסעודית ומדינות ערביות אחרות נקטו מאמצי הרגעה, תיווך ושיקום בעזה, בלבנון ובסוריה, ישראל נותרה דבקה בגישה של תחזוקה מבצעית ודומיננטיות טקטית. התוצאה לא הייתה התקרבות מוגברת של הצדדים, כי אם ריחוק הולך וגדל.

פעילותה הצבאית של ישראל התרחבה עמוק אל תוך לבנון, תימן וסוריה. המקרה הסורי הוא מעניין, שם ביקשה ערב הסעודית לחזק את הממשלה החדשה והשברירית בראשות אחמד א-שרע במטרה לשלב בהדרגה את סוריה בעולם הערבי – ובאופן התואם את האינטרסים האזוריים של ערב הסעודית ואת העדפתה ליציבות. על אף שקריסת משטר אסד התרחשה יותר משנה לאחר תחילת המלחמה בעזה, המשך הסכסוך בעזה ובלבנון גרם לפעולות הצבאיות הישראליות בסוריה להיראות כהרחבה טבעית של מערכה רחבה יותר. מנקודת המבט הסעודית, פעולות אלה גרמו לא רק לתסכול, אלא אף הגבירו את חששותיה הביטחוניים.

אך שום אירוע לא העלה דאגה גדולה יותר בריאד אשר מלחמת שנים עשר הימים בין ישראל לאיראן. מבצע "עם כלביא" הדגים את יכולתה של ישראל לפגוע במטרות איראניות באופן נרחב, ואילו תקיפות הטיילים של איראן לאחר מכן, שחלקן חדרו את מערכות ההגנה האווירית הרב-שכבתיות של ישראל, הדגישו את יכולות ההרס המצויים בידיהם של שני הגורמים גם יחד. בעיני ערב הסעודית, המלחמה הדגישה את הסכנה הנשקפת משתי מדינות חזקות שנחשבות איום בטחוני. חששות אלה התעצמו לאור העובדה שערב הסעודית, יחד עם מדינות ערביות אחרות, ממוקמת גיאוגרפית בין איראן לישראל, ועלולה לשאת בתוצאות של כל הסלמה נוספת. המלחמה האחרונה בין ארה"ב, ישראל ואיראן, הוכיחה כי החששות הסעודיים היו מבוססים.

הסעודים השקיעו הון דיפלומטי ניכר בהתקרבות לאיראן – דווקא כדי להפחית את הסיכונים הללו. ההנהגה הסעודית מודעת היטב לכך שגורמים בעלי השפעה במשטר האיראני רואים בממלכה שלוחה של ארצות הברית – הנתפסת בטהראן כבעלת הברית האולטימטיבית של ישראל. לפיכך, ריאה הפגינה רגישות רבה לנוכח הסיכון של פעולת תגמול איראנית, במיוחד בתרחישים שיכולים להיתפס על ידי המשטר האיראני כאיומים קיומיים על קיומו ויציבותו. רגישות זו יכולה להסביר מדוע הפעילות הצבאית העצימה של ישראל, שבירושלים ובוושינגטון נתפסת כמגבירה את ההרתעה, נתפסת בערב הסעודית כמעצימה את החרדות הביטחוניות שלה.

כתוצאה מכך, ישראל – שבעבר נתפסה לא אחת בעולם הערבי בתור שחקן אזורי מייצב – נתפסת כעת יותר ויותר כסוכנת כאוס: חזקה אך בלתי צפויה, בעלת יכולות אך מגבירה את הסיכון הטמון בקיום קשרים הדוקים מדי עמה. תפיסה זו לא רק עיכבה את מאמצי הנורמליזציה; בפועל, היא הגדילה את המרחק בין ישראל ושותפיה הפוטנציאליים. יתר על כן, תביעתה של ישראל לחופש פעולה צבאי בלתי מוגבל ו"לפי שיקול דעתה" עלולה מבחינת הסעודים למסגר כל נורמליזציה עתידית כתוצר של כפייה על הממלכה – ולא של אינטרס הדדי. בהקשר זה, ערב הסעודית עלולה להיראות כמי שנכנעת ללחצים, כמעט כאילו שהנורמליזציה נכפית עליה – וזו דינמיקה שעלולה להעמיק עוד יותר את הרגשות האנטי-ישראליים בקרב קהלים בממלכה, במקום לאפשר התקרבות שתוכל לתמוך בנורמליזציה שמובילה ההנהגה הפוליטית.

חששות אלה מחמירים לאור מהלכי ההכרה שמובילה ישראל בישויות בדלניות – כמו סומלילנד. מנקודת מבט סעודית, התפתחות זו מדאיגה משתי סיבות עיקריות: ראשית, הפעילות הישראלית בתימן עלולה להתעצם עקב קרבתה של סומלילנד לאזורים בשליטת החות'ים. גם החות'ים וגם איראן הזהירו כבר כי הכרה ישראלית בסומלילנד תיחשב לפעולה עוינת. הגם שתקיפות אוויריות שהובילו ישראל וארצות הברית פגעו ביכולות החות'ים, המציאות הוכיחה כי כוח אווירי לבדו הוא בעל יעילות אסטרטגית מוגבלת בלבד – דבר שמגדיל את הסיכון להסלמה בפעולות תגמול. בדומה לחרדה שנוצרה עקב מלחמת שנים עשר הימים, אם העימות הצבאי בין ישראל לחות'ים יתעצם, ערב הסעודית תעמוד לתפיסתה בפני סיכון מוגבר – שכן החות'ים עלולים להגיב לתקיפות ישראליות על ידי פגיעה בערב הסעודית, הנתפסת כחלק מציר של "משתפי פעולה עם האויב הציוני".

שנית, האפשרות לקיומה של נוכחות צבאית ישראלית בסומלילנד מרחיבה את מרחב האיום של ערב הסעודית, על ידי התרחבותו של המרחב הגיאוגרפי של העימות הישיר בין ישראל לאיראן. במהלך מלחמת שנים עשר הימים, ערב הסעודית התמקדה בעיקר בהגנה ובכוננות במזרח המדינה. נוכחות ישראלית הולכת וגדלה בקרן אפריקה עלולה להרחיב את החזית לכיוון מערב. במובן זה, בעיני הסעודים, חתירתה של ישראל לנורמליזציה מתוך כוח לא רק מרחיקה את הנורמליזציה הסעודית-ישראלית, אלא גם פוגעת באופן פעיל בביטחון הלאומי הסעודי.

ההתפתחויות הדרמטיות של מלחמת המפרץ השלישית שפרצה ב-28 בפברואר 2026, מדגישות עוד יותר את הדינמיקה הזו והופכות את החששות המתוארים לחריפים יותר מתמיד. המלחמה האזורית שניצתה בעקבות הכרזת המלחמה הישראלית-אמריקאית על איראן חשפה באופן ישיר את מדינות המפרץ להשלכות של הסלמה בקנה מידה נרחב. מתקפות איראניות על מדינות אלה, כולל על ערב הסעודית, הפכו את מה שנתפס בעבר כסיכון אסטרטגי למציאות ביטחונית מאיימת באופן מיידי. מנקודת מבטה של ריאה, המלחמה מדגישה את הסכנה שבמסגרתה היא הופכת לשותפה שלא מרצון בעימות רחב יותר המונע על ידי גורמים שאינם בשליטתה.

בשעה שקובעי המדיניות בישראל עלולים לפרש עימות כזה כחיזוק של תפיסת איום משותפת למול איראן, התפיסה במדינות המפרץ שונה באופן משמעותי. במקום לייצר תחושת ביטחון או להביא ליישור קו בין מדינות אלה לבין ישראל, המלחמה העמיקה את החששות בנוגע לחוסר הוודאות האזורית ולמחירים הפוטנציאליים של שיתוף פעולה עם ישראל. במובן זה, הסכסוך המתמשך עם איראן מדגיש עוד יותר הבחנה קריטית: יריבים משותפים אינם מייצרים באופן אוטומטי אמון אסטרטגי משותף. להיפך, כאשר עימות צבאי מקומי

גולש לכדי עימות אזורי נרחב ולפגיעה ישירה בצדדים שלישיים, הוא עלול לחזק את התפיסה הערבית של ישראל לא כשותפה מייצבת, אלא כמקור לסיכון כולל.

המלחמה בין ארה"ב, ישראל ואיראן שהפכה למלחמה אזורית, לא פותרת אפוא את המתח המרכזי שמוצג במאמר זה; היא מעצימה אותו. כוחה הצבאי של ישראל הוכיח פעם נוספת את יעילותו ואת יכולתו להביא להישגים טקטיים מרשימים, אך בו בזמן הגביר את החרדה האזורית מפני הסלמה, חוסר ודאות וחוסר יציבות. מנקודת המבט הסעודית עובדה זו מגבילה עוד יותר את האפשרות להתקדם בנקודת זמן זו או אחרת לכדי נורמליזציה.

ה. לקראת מודל חדש: מכוח לאמינות

מצד ישראל, ישנו צורך בחישוב מחדש לגבי המסלול שיוכל להוביל לנורמליזציה. אלא שמסלול זה דורש יותר ממחויבות רטורית מחדשת לדיפלומטיה; זה יחייב אותה לשדר מסרים פוליטיים אמינים לכך שהכוח הצבאי שלה כפוף למגבלות ולחזון פוליטי קוהרנטי. כישלון הנורמליזציה מתוך כוח לא נובע מחוסר היכולת של ישראל לעשות שימוש בכוחה הצבאי, אלא מהיעדר מגבלות ברורות על האופן שבו נעשה שימוש בכוח זה, ולאלו מטרות הוא ישמש. בעיני שותפות פוטנציאליות, כמו ערב הסעודית, הבטחת אינטרסים ביטחוניים תלויה פחות בכוחה של ישראל גרידא, ויותר בהפגנת נכונותה לרסן, לתעל ולהתאים את כוחה להקשר מדיני נתון.

על כן, בטווח הקצר, על ישראל לשוב ולעשות שימוש בדיפלומטיה ככלי מרכזי של מדינאות, ולא רק ככלי נלווה לפעולה צבאית. הדבר כולל את חיזוקו מחדש של משרד החוץ והגדרת יעדים מדיניים מפורשים, במיוחד בכל הנוגע לעזה ולסוגייה הפלסטינית. עם זאת, אמינותה של ישראל והיכולת שלה לצפות מראש את צעדיה מעוצבות לא רק על ידי תוצרי מדיניות, אלא גם על ידי תהליכים פוליטיים. ככל שקבלת ההחלטות בה הפכה ריכוזית ופרסונלית יותר – מונעת לעיתים קרובות משיקולים פוליטיים צרים ונטולת פיקוח מוסדי – החלה ישראל להיתפס בעיני שותפים פוטנציאליים באזור כהפכפכה יותר וצפויה פחות. מבצעים צבאיים, המבוצעים ללא אופק מדיני מוגדר וללא תהליכי קבלת החלטות שקופים או מעוגנים בהסכמה קולקטיבית, יוצרים רושם של הסלמה וחוסר ודאות גם כאשר הם משיגים הצלחות טקטיות מרשימות. לעומת זאת, חיזוק מוסדות דמוקרטיים – כגון פיקוח פרלמנטרי, שקיפות בקבלת החלטות, וחיזוק שומרי סף מקצועיים במשרדי הממשלה, לצד מנגנון דיפלומטי מחדש, יכולים לשדר מסר רב-עוצמה של רציונליות, איפוק ואמינות. במובן זה, חיזוק הדמוקרטיה הישראלית אינו רק עניין פנימי, אלא תנאי מוקדם אסטרטגי לשיקום האמון האזורי ולהרגעת החשש מפני ישראל.

חשובה לא פחות היא יכולתה של ישראל להבהיר את כוונותיה בדרך השלילה – כלומר, להציג מצג משכנע וכן גם של מה היא אינה מבקשת להשיג באמצעות כוח. כדי שנורמליזציה תהיה אמינה, על ישראל להציג הבטחה מתמשכת ואמינה לכך שפעולה צבאית לא תשמש לשינויי גבולות, לביסוס שליטה טריטוריאלית קבועה, או לחתירה תחת שלמותן הטריטוריאלית של מדינות שכנות. עניין זה כולל התחייבות ברורה שלא לספח או ליישב לצמיתות שטחים שנכבשו באמצעים צבאיים, ולא לנקוט במדיניות שתערער את האחדות הטריטוריאלית של עזה, הגדה המערבית, לבנון, סוריה – או זירות שכנות אחרות. בעיני ערב הסעודית וגורמים ערביים אחרים, כיבוד שלמותן הטריטוריאלית של מדינות אינו נושא שולי – אלא תנאי יסוד לבניית אמון ולמעורבות ארוכת טווח מצדה.

ברמה עמוקה יותר, ישראל חייבת גם להפגין נכונות לקבל מגבלות מדיניות על חופש הפעולה שלה. אמינות אינה נוצרת רק באמצעות הצהרות, אלא גם באמצעות בחירות כואבות, שמעידות על כוונה. ריסון בזירות משניות, הימנעות מהרחבת זירות העימות הצבאי שלא לצורך מידי ותיעדוף ערוצים דיפלומטיים – גם כאשר קיימות אפשרויות צבאיות – כל אלה הם בבחינת מבחנים שבאמצעותם יוכלו גורמים אזוריים לאמוד את אמינותה של ישראל. צעדים כאלה כרוכים בהכרח בפשרות, כולל תשלום מחירים פוליטיים פנימיים ומגבלות על גמישות טקטית. אך ללא הסכמה לשלם מחירים אלו, ישראל לא תצליח לשכנע שותפות פוטנציאליות שעוצמתה הצבאית יכולה לשמש ככוח מייצב – ולא ככוח מערער.

בטווח הארוך, שיקום מעמדה האזורי של ישראל דורש את הטמעתה של עוצמה צבאית כרכיב הכרחי, אך לא בודד, בתוך דוקטרינה דיפלומטית מחודשת – דוקטרינה שמתייחסת לנורמליזציה לא כתוצר לוואי של דומיננטיות, אלא כתוצאה של מעורבות פוליטית מתמשכת, הדדיות ויכולת חיזוי. רק אם תוכיח כי עוצמתה נשלטת על ידי ריסון, וההרתעה שלה כפופה ליעדים מדיניים, תוכל ישראל להתחיל למצב את עצמה מחדש כשותפה שנרמול היחסים עמה אינו רק אפשרי – אלא גם רצוי מבחינה אסטרטגית.

אם נורמליזציה היא בסופו של דבר פונקציה של אמינות ושידור מסרים, ולא של כוח גולמי, אזי יכולתה העצמאית של ערב הסעודית להגדיר, לשדר, ולקבוע את סדר התנאים של הנורמליזציה תעניק לה תפקיד מרכזי שווה בתהליך.

זה מוביל לשאלה, מה מסוגלת ערב הסעודית לעשות. לעיתים קרובות מצופה מהסעודים, ולפעמים אף מופעלים עליהם לחצים, להפעיל יותר יוזמה. עם זאת, ציפיות כאלה נוטות להתעלם ממורכבות המצב שבו נמצאת הממלכה. ההנהגה הסעודית מודעת היטב למטריית ההגנה שמעניקה ארצות הברית לממשלה הנוכחית בישראל ורואה בה גורם שהופך את מצב העניינים למסובך. מצב זה מורכב עוד יותר בשל העובדה שהאינטרסים הסעודיים והאמריקאים שלובים במידה רבה זה בזה. הדבר מוביל לכך שמבחינת ערב הסעודית יש ביכולתה להוביל מהלכים בשותפות עם האמריקאים, אלא שהיא מוגבלת ביכולתה להפעיל לחץ משמעותי ישיר על ישראל.

אף על פי כן, ישנם צעדים שהסעודים יכולים לנקוט – הן כדי לחזק את הקווים האדומים שלהם לגבי נורמליזציה, והן כדי לאפשר לתהליך הנורמליזציה להתקדם לכיוון בריא יותר, כיוון שבו הסוגיה הישראלית-פלסטינית תיוותר עמוד תווך מרכזי.

ראשית, כדי להבטיח שעמדתה תהיה מובנת בצורה ברורה יותר, יכולה ערב הסעודית להביע אותה בשפה העברית ולהציג את האופן שבו המדיניות שבה נוקטת ממשלת ישראל מציבה מכשול בפני פתרון שתי המדינות. בנושא זה חלה כבר התפתחות ניכרת בשיח הרשמי הסעודי. משרד החוץ הסעודי משדר בצורה מדויקת יותר את עמדתו כלפי צעדים ספציפיים שמבצעת ישראל, כולל מתן דגש מפורש של האופי הבעייתי של פעולות כמו סיפוח אפשרי של אזור E1. אם הצהרות כאלה היו מועברות גם בעברית, הן היו יכולות לסייע בעיצוב השיח בתוך ישראל עצמה – על ידי יצירת קישור בין התקדמות משמעותית בנושא הישראלי-פלסטיני לבין הסיכויים לתמיכה אזורית ולנורמליזציה. במובן זה, ערב הסעודית יכולה להפנות את חששותיה לא רק לממשלות ישראל, אלא ישירות לציבור הישראלי. במקביל, הממלכה יכולה לערב את ארצות הברית בצורה ישירה יותר בעיצוב ההקשר האסטרטגי של הנורמליזציה, אם תפנה אליה בשפה האנגלית ותנצל את הדיפלומטיה הציבורית. אם תקפיד לנסח את עמדתה וגישתה בצורה ברורה ופתוחה יותר, ובאמצעות מסרים הפונים לאליטות הפוליטיות ולקובעי המדיניות בארצות הברית, תוכל ריאד לנסות ולהתאים את הציפיות ואת מנופי הלחץ האמריקאיים למקלות ולגזרים ברורים, וכן ואת סדר הפעולות המועדף עליה עצמה. מאמצים כאלה עשויים להיות יעילים ביותר – אם יבוצעו באופן קולקטיבי, כאשר ערב הסעודית ניצבת בראשה של קואליציה ערבית רחבה יותר ולא לבדה; בכך היא תחזק את הקונצנזוס האזורי ותגדיל את המשקל הפוליטי של מסרים אלה בווינגטון.

עניין זה מתחבר לסוגיה שנייה, רחבה יותר: שינוי הכיוון של הנורמליזציה עצמה. לפני 7 באוקטובר, שלום ונורמליזציה נראו רק לעיתים רחוקות כה מנותקים זה מזה. בעיני רבים בישראל ומחוצה לה, נורמליזציה נתפסה כאמצעי לעקיפה מוחלטת של השאלה הפלסטינית. על ידי מניעת נורמליזציה והתנייתה המפורשת בהקמת מדינה פלסטינית, ההנהגה הסעודית שינתה למעשה את סדר התהליך. בשעה ששלום ישראלי-פלסטיני עלול להיראות בלתי ישים בטווח הזמן הקרוב, הסעודים ניצלו את התקופה האחרונה כדי להעמיק את קשריהם עם הרשות הפלסטינית.

מבחינה מעשית, ערב הסעודית יכולה להמשיך לחזק את היכולת הכלכלית ואת החוסן המוסדי הפלסטיני. היא כבר החלה לעשות זאת באמצעות חתימה על שורה של מזכרי הבנות והקמתה של מועצת עסקים

סעודית-פלסטינית בתחילת 2025. כמו בנקודה הקודמת, פרסום ושיווק מאמצים אלה בשפה העברית יכול להבטיח שהמסר יגיע לקהל ישראלי – מסר שלפיו המעורבות הסעודית מכוונת לחיזוק המוסדות והיסודות הכלכליים הנחוצים לפתרון שתי המדינות, ואינה כוונתה או משמעותה נקיטת צעדים אנטי-ישראליים כשלעצמם.

ו. מסקנה: חזון משותף לארכיטקטורה אזורית שלאחר המלחמה

המקרה הישראלי-סעודי מוכיח כי נורמליזציה מתוך כוח אינה רק חסרת אפקטיביות, אלא גם פגומה מבחינה מבנית, כאשר היא מיושמת כתחליף למהלכים מדיניים. גם אם כוח צבאי נותר מרכיב הכרחי בביטחון האזורי, התרחבותו המוגזמת לתחום הדיפלומטי הניבה לישראל תשואות שהולכות ופוחתות. לעיתים קרובות, פעולות שנועדו לייצר הרתעה ומנהיגות פורשו על ידי ערב הסעודית ומדינות ערביות אחרות כהתערבות המערערת יציבות, כבלתי צפויות וכמסוכנות מבחינה אסטרטגית. במקום להאיץ את הנורמליזציה, הסתמכותה של ישראל על כוח העמיקה פערים תפיסתיים, הגבירה חרדות ביטחוניות וחיזקה את המכשולים שהיא ביקשה לעקוף – ובראשם, מרכזיותה של הסוגיה הפלסטינית וחיבתה של יציבות אזורית.

המלחמה האזורית המתמשכת לאורך החודשים הראשונים של 2026 מחזקת עוד יותר מסקנה זו על ידי דחיפתו של הוויכוח על "נורמליזציה מתוך כוח" מתחום של הנחות אסטרטגיות למבחן מעשי בזמן אמת. ייתכן שהעימות הנוכחי מחזק את התפיסה בקרב חלק מקובעי המדיניות בישראל שאיום משותף מצד איראן יכול לשמש בסיס לחיזוק מעמדה של ישראל בקרב מדינות האזור ולהתייצבותן לצדה כמי שחולקות אינטרס משותף. עם זאת, כפי שטוען הניתוח המוצג במאמר זה, מנקודת מבטן של ערב הסעודית ומדינות המפרץ האחרות, המלחמה מדגישה בו זמנית את הסיכון שבהיגררות לעימות בקנה מידה נרחב, וכן את מגבלות הגישה המבקשת להסתמך על כוח צבאי כעל נתיב להשתלבות מדינית ופוליטית. התוצאה אינה התכנסות תחת מחנה אחד, אלא יצירתה של מציאות מורכבת יותר שבה איומים משותפים מתקיימים לצד חוסר אמון הולך וגדל.

לכן, בתקופה שלאחר המלחמה, ארכיטקטורה אזורית בת-קיימא מחייבת שינוי קונספטואלי: מעוצמה כמופע ראווה, לאסטרטגיה המבוססת על אמינות. כדי שנורמליזציה תהיה אפשרית, על ישראל להיראות לא רק כשחקן בעל עוצמה, אלא גם כשחקן אמין, מאופק ואחראי מדינית ופוליטית – כזה שמסוגל לשלב יכולות צבאיות כרכיב בתוך חזון מדיני קוהרנטי. מנקודת המבט הסעודית, נורמליזציה היא חלק בלתי נפרד מכיבוד שלמותן הטריטוריאלית של מדינות, להתנהגות צפויה, ולאופק מדיני המתייחס ברצינות לסוגייה הפלסטינית – במקום לטאטא אותה אל מתחת לשטיח. צמצום הפער בין נקודות המבט הללו אינו מחייב את נטישת הפעלת הכוח, אלא את חישובה מחדש. נורמליזציה ישראלית-ערבית תוכל לעבור ממצב אשליה למצב של מציאות אזורית בת-קיימא אך ורק על ידי יישור קו בין כוח לבין ריסון – ובין הרתעה לבין דיפלומטיה. אירועי החודשים האחרונים מבהירים כי עוצמה לבדה עשויה להביא לעיצובו מחדש של האזור – אך רק בניית בסיס של אמון יכולה לאפשר לישראל לעגן מקום בתוכו.